

DOI: <https://doi.org/10.4312/keria.20.2.63-87>

Matej Petrič

Korupcija in elite v pozni antiki: primer Kvinta Avrelija Simaha

Korupcija je prisotna v vseh človeških družbah. Manifestira se na najrazličnejše načine. V slovenskem javnem prostoru je bolj opazna od izbruha zadnje finančne krize leta 2008, ko je pojem korupcije, ki je pogosto povezan z državnim aparatom in državnimi podjetji, postal del splošnega javnega diskurza, zlasti pred vsakokratnimi volitvami. Tudi letos (spomnimo se le na »korupcijo v zdravstvu«) ni bilo nič drugače.

Kaj je korupcija? Še najbližje splošnemu razumevanju je definicija, ki jo v svoji zadnji izdaji ponuja SSKJ: »izkoriščanje družbenega položaja, moči za neupravičeno in navadno nezakonito pridobivanje zlasti premoženjske koristi zase ali za znance«. V razvitih sodobnih družbah so za koruptivna dejanja običajno predvidena zakonske sankcije in v družbi obstaja vsaj načelen konsenz, da so tovrstne prakse nekaj negativnega in nezaželenega. Poleg tega je samo ime korupcije neločljivo povezano s podkupninami in denarjem.

Antični svet je našemu v marsičem seveda podoben, v številnih ozirih pa tudi ne. Prakse, ki danes sodijo v domeno korupcije, niso vselej veljale za koruptivne v antiki, prav tako odnos do korupcije ni bil vedno ali nujno le negativen. Pri preučevanju katerega koli zgodovinskega obdobja, še zlasti tako oddaljenega, moramo biti pozorni na takšne razlike in ne smemo izhajati iz sodobnih predstav ali vrednostnih sodb. Določena zadrega glede tega, kaj točno lahko razumemo kot korupcijo v antiki – to, kar za nas predstavlja korupcija, ali to, kar so v antiki dojemali kot sporno – se nenazadnje kaže tudi na letošnjem Grošljevem simpoziju, kjer so bile pod krovnim pojmom korupcije v antiki predstavljene zelo različne teme.

Pojem korupcije je v svojem bistvu povezan z oblastjo in upravnim aparatom. Pričujoči prispevek zato želi osvetliti vlogo interesnih povezav in mrež poznanstev, ki so prepredale poznoantično rimsko družbo. Cilji tovrstnih povezav so bili poleg večje varnosti, ki so jo zagotavljale svojim članom – tu

gre tako za fizično kot socialno varnost, pri čemer imamo v mislih, da so ta omrežja ljudem omogočala ohranitev določenega položaja na družbeni lestvici –, pogosto tudi pridobivanje najrazličnejših koristi in ugodnosti, ki bi jih danes prištevali h korupciji. Te koristi so bile seveda pogosto pridobljene na škodo drugih.

Virov za preučevanje pozne antike ne manjka. V omenjeno obdobje namreč sodi skoraj devetdeset odstotkov vse ohranjene antične latinske književnosti,¹ katerih levji delež predstavlja krščanska književnost, ki je v 4. in 5. stoletju doživela pravi razcvet. Ohranjenih virov je torej več kot za prejšnja obdobja in so obenem tudi zelo raznovrstni – med njimi najdemo vse od komentarjev k Svetemu pismu, pridig, zgodovinskih del, panegirikov, astroloških priročnikov, posvetnih pesnitev in antikvarnih del do skoraj nepregledne količine pisem najrazličnejši bolj ali manj znanih posameznikov, ki so neprecenljiv vir za preučevanje poznoantične družbe.²

Klientelne povezave, ki so sestavljale interesna omrežja, so obstajale na vseh ravneh rimske družbe. Vpogled v njihovo delovanje na ravni državnih in regionalnih elit, osredotočenih na cesarski dvor in na mesto Rim, nam omogočajo dela Kvinta Avrelija Simaha, ki je v 4. stoletju pripadal samemu vrhu rimske družbe. V nadaljevanju bodo podrobneje predstavljene sporne prakse, s katerimi se je srečal, ko je bil v letih 384–385 prefekt mesta Rima. Mestni prefekti so morali o svojem delu redno poročati cesarju in tudi sicer so ga pogosto prosili za pomoč pri odločanju o pomembnejših zadevah. V primeru Simaha so se ohranila številna pisma – imenovana *relationes* oziroma *uradna poročila* – ki jih je med svojim mandatom poslal na milanski dvor. Podatke, ki jih vsebujejo, lahko v številnih primerih obogatijo navedbe iz njegovih pisem.

DRUŽINA SIMAHOV V POZNI ANTIKI

Kvint Avrelij Simah (ok. 340–ok. 402)³ je pripadal eni najbogatejši družin 4. stoletja. Izvor Simahov ni povsem znan. Dolgo časa je v strokovnih krogih prevladovalo mnenje, da je bil njihov dvig na družbeni lestvici ena od posledic velike krize 3. stoletja ter da so del senatne aristokracije postali šele v času

1 Leonhardt, *Latin*, 2.

2 Vprašanje, v kolikšni meri so ohranjene zbirke pisem objavili njihovi avtorji ali pa so bile objavljene šele po njihovi smrti, je precej kompleksno in odgovor nanj se razlikuje od primera do primera. Novejši pregled večine najpomembnejših ohranjenih latinskih in grških pisemskih zbirk iz pozne antike je Sogno in dr., *Late Antique Letter Collections*. Za vprašanje objave pisem glej tudi Gibson, »Ancient Letter Collections« in Beard, »Ciceronian Correspondence«.

3 Temelj njegovega življenjepisa je še vedno Seeckova kritična izdaja, zlasti njen uvodni del. Cf. tudi Seeckov članek v RE. Starejšo predstavitev (z nekaj napakami, a še vedno uporabno) ponuja Mai, *De Symmacho*. Izčrpnjša sodobna prikaza ponujata zlasti Sogno, *Biography*, in Salzman in Roberts, *Letters 1*. Cf. še PLRE I, 863-871 (družinsko drevo – z napakami! – na strani 1146), Chastagnol, *Les Fastes*, 218–229 (družinsko drevo na strani 294), Barrow, *Prefect and Emperor*, 9–14, Vera, *Commento*, xxxi-lxvii (družinska drevesa xxvii-xxviii), Callu, *Symmaque: Correspondance I* (uvod), Sogno, »The Letter Collection of Quintus Aurelius Symmachus«.

Konstantina Vélikega, ki je precej povečal rimski senat. Natančnejšo sodbo o tem je dolgo onemogočalo pomanjkanje epigrafskih virov, ki s 3. stoletjem močno upadejo, ter napačno enačenje Simahovega deda, ki je bil konzul leta 330, z neko osebo, za katero je izpričano, da ni imela rang senatorja.⁴ Ta *communis opinio*, po kateri so Simahi del senatne aristokracije postali šele malo pred Simahovim rojstvom, je ostala v veljavi vse do konca prejšnjega stoletja. Tedaj jo je prepričljivo ovrgel Alan Cameron, ki je pokazal, da je ta družina že v drugi polovici 3. stoletja vsaj tri generacije sodila v vrh rimske družbe.⁵ Na njihovo dolgo pripadnost rimski eliti kaže tudi veliko premoženje, s katerim je Simah razpolagal. Iz njegovih ohranjenih del je razvidno, da je imel najmanj tri hiše v Rimu, vsaj toliko hiš še v njegovih predmestjih, v lasti je imel tudi domovanje v Kapui, štirinajst vil v Italiji, poleg tega je bil lastnik posesti na Siciliji in v Mavretaniji.⁶ Ker v rimskem svetu ni veljalo načelo primogeniture, se je premoženje ob dedovanju delilo in so lahko družine do takšnega bogastva in števila posesti prišle le postopoma in s pomočjo skrbno načrtovanih porok. To pomeni, da je bilo za akumulacijo tako velikega premoženja potrebnega kar nekaj časa. V mislih je treba imeti še dejstvo, da pravkar navedeni seznam predstavlja *Simahovo* lastnino. Ker ni bil edini otrok v družini, je jasno, da je imel njegov oče še znatno več premoženja, ki se je potem razdelilo med njega in njegove brate.

Neznani ostajata letnici njegovega rojstva in smrti. Domneva o letu njegovega rojstva temelji na dveh pismih – v *Ep.* 1.1, ki je datirano v leto 375, se je sam označil kot *iuuenis* (mladenič), v *Ep.* 4.18 iz leta 396 pa zase uporabi izraz *annis in senectam uurgentibus* (da se torej že počasi stara), na podlagi česar je Otto Seeck, njegov prvi sodobni izdajatelj, prišel do sklepa, da se je rodil leta 340 ali malo zatem.⁷ Umrl je najverjetneje v prvi polovici leta 402.⁸ Simah je bil najstarejši sin in je imel še vsaj tri brate, ki so sicer dočakali odraslo dobo, a so vsi umrli pred njim – to so bili Avianij Valentin,⁹ *consularis* Kampanije v letih 364–365, Avianij Vindicijan, prav tako *consularis* Kampanije v drugi

4 Možna kandidata sta bila kar dva – Mark Avrelij Nerij Simahij, ki je bil *uir perfectissimus*, ter sicer neznani Simah, vikar Mezije leta 318 ali 319, ki je bil vitez ali pa je pripadal nižji družbeni skupini, saj tedaj senatorji niso smeli voditi diecez. Cf. Seeck, *Symmachus*, xli.

5 Cameron, »Antiquity of the Symmachi«. Cameronova teza je danes splošno sprejeta. Temelji na neki opazki, ki jo je zapisal Elias v svojem komentarju k Porfirijevi *Isagoge*. Porfirij je to delo napisal okrog leta 270 in ga posvetil nekemu Simahovemu predniku, za katerega Elias pravi, da je pripadal družini, ki je že vsaj tri generacije spadala med najbolj ugledne rimske družine. Neoplatonik Elias je sicer deloval v Aleksandriji v 6. stoletju, med drugim je bil leta 541 prefekt Ilirika.

6 Za seznam posesti glej Mai, *De Symmacho*, xxiii–xxiii; obširnejšo predstavitev prinaša Seeck, *Symmachus*, xlv–xlvii, ki vire za identifikacijo posameznih posesti in kronologijo Simahovih potovanj po njih predstavi na straneh lx–lxvi. Seveda je možno, da je imel tudi druge posesti, ki jih v svojih delih ni omenil.

7 Seeck, *Symmachus*, xlv. Danes je splošno sprejeta letnica 340, v starejši literaturi se pojavlja tudi 345.

8 Sogno, *Biography*, 84–85.

9 Njemu je bil posvečen verjetno luksuzni koledar za leto 354. Cf. Salzman, *Letters* 1, xx. Bolj zadržana sta Divjak in Wischmeyer, *Das Kalendarchbuch*, 55.

polovici 4. stoletja, in Celzin Tician,¹⁰ afriški vikar leta 380. Vsi naštetni so znani predvsem iz bežnih omemb v njegovih delih, zato ne gre izključiti možnosti, da je imel še kakega brata ali sestro, ki jih ni omenil.¹¹

Več je znanega o njegovem očetu. Lucij Avrelij Avianij Simah se je rodil med letoma 300 in 320¹² ter je kasneje zasedal več pomembnih položajev. Bil je prefekt anone, rimski vikar, rimski mestni prefekt, sodeloval je na več uradnih senatnih poslanstvih k cesarju, pred smrtjo pa je bil določen tudi za rednega konzula za leto 377, kar je bila najvišja čast, ki jo je lahko kak pripadnik elite dosegel. Še pred konzularno inavguracijo je leta 376 umrl, zato njegovega imena tudi ni v konzularnih fastih.¹³ Po njegovi smrti je senat dosegel, da sta mu bila v Rimu in Konstantinoplu postavljena kipa z napisom, ki se je v Rimu ohranil in ki prinaša njegov *cursus honorum*.¹⁴ Simahova mati, katere ime ni znano, je prav tako pripadala najvišjim slojem elite, saj je bila hči Fabija Ticianja, rimskega mestnega prefekta v letih 339–341 in 350–351 ter konzula leta 337.¹⁵

KVINT AVRELIJ SIMAH

Glavni viri za Simahovo življenje so njegova lastna dela, ki prinašajo največ podatkov, ter nekaj napisov, ki vsebujejo njegov *cursus*.¹⁶ V mladosti je bil deležen kar najboljše izobrazbe. Učil ga je neki stari galski učitelj retorike, po vsej verjetnosti slavni Tiberij Viktor Minervij iz Bordeauxa, ki je leta 352 prišel v Rim.¹⁷ Leta 361 je njegov oče Avianij kot član senatne delegacije potoval h Konstanciju II v Antiohijo, kjer se je slednji pripravljal na vojno proti Perziji. Med potjo se je seznanil s slavnim grškim retorjem Libanijem in nekaj časa celo razmišljal, da bi poslal svojega sina k njemu v uk, vendar pa se to ni zgodilo.¹⁸

10 Izmed pisem, ki jih je Simah pisal svojim bratom, se jih je ohranilo le nekaj, naslovljenih na Celzina Ticianja (*Ep.* 1.62–74).

11 To bi lahko veljalo zlasti za sestro, saj Simah v svojih pisemih ženske nasploh omenja zelo redko, poimensko pa še redkeje. Njegova žena Rustikijana se v njih skorajda ne pojavlja, za njegovo hči, ki je naslovnica ali predmet več pisem, pa še danes ni znano, kako ji je bilo ime.

12 Seeck, *Symmachus*, xli.

13 *Ibid.*, xliii–xliv.

14 Ohranil se je napis s Trajanovega foruma CIL 6:1698 = ILS 1257. Za danes splošno sprejeto domnevo, da je umrl pred nastopom konzulata, glej Seeck, *Symmachus*, xliii–xliv.

15 Salzman, *Letters* 1, xix.

16 Najpomembnejši je napis CIL 6:1699 = ILS 2946, ki je stal v Simahovi hiši na Celiju in ki ga je na njegovo čast posthumno postavil sin Memij.

17 Ta identifikacija sicer ni zanesljiva. Mai, *De Symmacho*, xviii, o njegovem imenu še ne ugiba, Seeck, *Symmachus*, xliv, je prvi postavil to domnevo, ki je danes bolj ali manj sprejeta. Za dvome glej Salzman, *Letters* 1, xxi op. 45. Domneva temelji na dejstvu, da Simah v *Ep.* 9.88 omenja, da ga je v mladosti učil neki *senex Garumnae alumnus*. Za *Ep.* 9.88 danes velja, da ga je Simah napisal Avzoniju, ki v svoji pesnitvi *Commemoratio professorum Burdigalensium* na prvo mesto postavlja ravno Tiberija Viktorja Minervija. Salzmanova, *loc. cit.*, sicer upravičeno opozarja, da je sredi 4. stoletja v Rimu delovalo več galskih retorjev.

18 Za senatno poslanstvo, katerega povod je bila po vsej verjetnosti Julijanova uzurpacija v Galiji, glej. Amm. 21.12.24. Za načrte s Simahom glej Lib., *Ep.* 923.

Prvo pomembnejšo »službo« je dobil, ko je leta 365, torej v času, ko je bil njegov oče rimski mestni prefekt, zasedel položaj *correctoris Lucaniae et Brittiorum*. Posebna čast ga je doletela leta 368. Tedaj ga je senat določil za vodjo delegacije, ki je cesarju Valentinianu ob njegovi peti obletnici prevzema oblasti (*quinquennalia*) v Trier prinesla *aurum oblaticium*. Ob tej priliki je imel 25. februarja 369 pred Valentinianom svoj panegirik. Z njim je dosegel popoln uspeh, saj je potem na naročilo dvora izvedel še dva – enega za Valentinianovega sina Gracijana, drugega pa leta 370 na čast Valentinianovega tretjega konzulata.¹⁹

Po povratku z dvora, kjer je stkal poznanstva s številnimi pomembnimi člani cesarske administracije,²⁰ nekaj let ni zasedal nobenega državnega položaja. V letih 373–374 je bil afriški prokonzul; tedaj se je seznanil tudi s Teodozijem Starejšim, očetom kasnejšega cesarja Teodozija Vélikega.²¹ Po vrnitvi v Rim se je leta 375 poročil z Rustikijano, hčerjo Memija Vitrazija Orfita (mestni prefekt 353–355, 357–359), ki je bil tedaj že mrtev.²² Z njo je imel vsaj dva otroka – neimenovano hčer in sina Kvinta Fabija Memija Simaha –, ki ju je poročil v družino Nikomahov.

Leta 384 je bil v napetem političnem ozračju imenovan za rimskega mestnega prefekta. Leto predtem je namreč v Galiji Magnus Maksimus ubil Gracijana in se oklical za cesarja. Da bi Valentinijan II, ki je ostal edini legitimni vladar na zahodu, zagotovil varnost Italije in lojalnost rimske elite, je leta 384 na ključne upravne funkcije v Italiji imenoval bolj tradicionalne poganke kandidate. Tako je iz pokoja poklical Vetija Agorija Pretekstata (ahajski prokonzul 362–364, mestni prefekt 367–369) in ga imenoval za pretorijanskega prefekta Italije, v začetku leta 384 pa je na položaj rimskega mestnega prefekta imenoval še Simaha.²³ Kljub temu, da sta bili dve najpomembnejši upravni funkciji v Italiji v rokah tradicionalistov in poganov, pa Valentinijan II s to potezo ni uspelo umiriti političnih strasti v Rimu. Simahov mandat so namreč zaznamovale številne nevšečnosti – od sporov z nekaterimi kristjani pa vse do nesposobnih podrejenih in težav s preskrbo Rima s hrano. Konec leta 384 ali v začetku 385 je zaradi vseh težav predčasno odstopil s položaja.

Leta 387 je Magnus Maksimus vdrl v Italijo. Valentinijan II je zbežal k Teodoziju v Tesaloniko in kazalo je, da bo uzurpator uspešen v svojem boju za oblast. V takšnem vzdušju je imel Simah za Magna Maksima januarja 388 panegirik ob praznovanju njegovega konzulata. Ni znano, ali je govor želel imeti ali pa je bil zanj kot eden najvidnejših senatorjev preprosto določen.

19 Vsi trije govori so fragmentarno ohranjeni kot *Or.* 1–3.

20 Med drugim se je tam prvič osebno srečal z Avzonijem. Zgoraj omenjeno *Ep.* 9.88 je namreč napisal še preden je odšel v Trier.

21 *Ep.* 10.1, cf. Matthews, »Symmachus and Theodosius«.

22 Za datum glej Seeck, *Symmachus*, il-1. Orfit je umrl leta 369 ali 370.

23 Sogno, *Biography*, 40–41.

Kakor koli že, 28. avgusta 388 je Teodozij premagal uzurpatorja, Simah pa se je znašel v sila neprijetnem položaju. Po cerkvenem zgodovinarju Sokratu (*Hist. Eccl.* 5.14.6) ga je pred kaznijo zaradi izdaje rešilo zgolj posredovanje nekega škofa.

Njegov padec v nemilost ni trajal dolgo – že leta 391 je postal redni konzul in s tem izenačil očetove dosežke (torej je opravljal obe tedanji najbolj prestižni funkciji – bil je mestni prefekt in konzul). Leta 392 je v Galiji prišlo do nove uzurpacije. Tokrat je bil Simah bolj previden in je do Evgenija ohranjal distanco, ki mu je po njegovem padcu v bitki pri Frigidu septembra 394 omogočala ohraniti velik vpliv v rimski eliti. Na stara leta ga je senat izbral za člana poslanstva, ki je bilo leta 402 zaradi gotske nevarnosti napoteno na milanski dvor. Med zimskim potovanjem je Simah zbolel in najverjetneje kmalu po povratku v Rim tudi umrl.²⁴

Ohranila so se številna Simahova dela, ki nudijo podlago pričujoči analizi. Najmanj se je ohranilo njegovih govorov – kljub temu, da je v antiki slovel predvsem kot *orator disertissimus*, do zgodnjega 19. stoletja ni bil znan noben njegov govor. Šele leta 1815 je Angelo Mai objavil prve fragmente njegovih govorov. Vsega skupaj je danes deloma ohranjenih 8 govorov. V večjem številu so se ohranila njegova uradna poročila (*relationes*), ki jih je kot mestni prefekt pošiljal cesarjem. Skupno jih je 49, vendar je jasno, da to niso vsa, ki jih je napisal v svojem mandatu.²⁵ Količinsko največ se je ohranilo pisem. Danes jih poznamo 905, razdeljena so na 10 knjig. Za razliko od govorov in uradnih poročil, ki so bila po koncu antike skoraj povsem neznana oziroma so sploh izginila, so bila njegova pisma v srednjem in zgodnjem novem veku zelo brana, saj so veljala za vzoren primer stilno izbrušenih pisem.

MESTNA PREFEKTURA V POZNI ANTIKI

Predstavitev interesnih omrežij poznoantične rimske elite, ki sledi, se osredotoča na obdobje, ko je Simah zasedal položaj rimskega mestnega prefekta. V teh mesecih je bil tarča omrežij svojih nasprotnikov, ki so aktivno spodkopavali njegov položaj za lastne koristi in se pri tem posluževali spornih prijemov. V okviru te diskusije bosta predstavljeni tudi dve večji gradbeni aferi – eno je Simah podedoval od svojih predhodnikov, druga pa je bila povezana z njegovim pokojnim tastom Orfitom.

Simah je bil mestni prefekt (*praefectus urbi*) v letih 384–385. Mestna prefektura (*praefectura urbis Romae*) je bila takoj za rednim konzulatom druga najbolj zaželena in prestižna služba v cesarski administraciji. Ta položaj, ki je

²⁴ *Ibid.*, 84–85.

²⁵ Tako je npr. zelo očitna odsotnost poročil, ki obravnavajo njegov izgon tujcev iz Rima leta 384. Cf. *ibid.*, 33. Glede izгона tujcev glej pikro opazko Amijana Marcelina 14.6.19.

prinašal status *illustris*²⁶ in na katerega je posameznike neposredno imenoval sam cesar, so redno zasedali pripadniki najvplivnejših senatorskih družin. Mestni prefekt je imel dokaj široka pooblastila.²⁷ Bil je najvišji civilni uradnik v Rimu s precejšnjimi upravnimi in sodnimi pristojnostmi. Poleg tega, da je skrbel za interese senatorjev in predstavljal vez med senatom in cesarji (ki so v tem obdobju rezidirali izven Rima), je skrbel za red in mir v samem Rimu ter 100 milj naokrog. V tem oziru so bili prefekti v 4. stoletju v dosti slabšem položaju kot njihovi predhodniki, saj so se zaradi Konstantinove razpustitve pretorijanske garde lahko poslužili precej manjšega števila »policijskih enot«.

Upravne pristojnosti je imel mestni prefekt zgolj v samem Rimu ter v obeh njegovih pristaniščih – Ostiji in Portu. Ena njegovih najpomembnejših nalog je bilo zagotavljanje stabilne in zadostne preskrbe mesta z *anono*, ki je bila v tem obdobju sestavljena iz žita, olivnega olja, vina in mesa. Poleg tega je prefekt nadziral delovanje mestnih cehov (za katere se je Simah večkrat zavzel),²⁸ nadziral je prirejanje iger, ki je bilo naloženo kandidatom za kvesturo in preturo, še preden so do dvora prišla poslanstva z dežele, jih je sprejel in preučil njihove zahteve. Zadolžen je bil tudi za gradnjo in obnavljanje javnih stavb, med drugim je določal količino vode, ki se je pretakala po akvaduktih.²⁹

Na pravnem področju je bil mestni prefekt najvišja sodna instanca v civilnih in kazenskih zadevah v Rimu in 100 milj širokem pasu okrog njega. Bil je tudi prizivna instanca za sodbe nižjih sodišč. Na rzsodbo prefekta so se stranke lahko pritožile pri cesarju, ki ga je prefekt v težjih sodnih primerih večkrat tudi sam prosil za pomoč. Prefekt je prav tako razsojal v vseh zadevah, v katerih so bili udeleženi senatorji (*clarissimi*), ki so spadali pod njegovo pristojnost.

Kot je bilo v antiki običajno, noben uradnik praviloma ni zasedal svojega položaja več kot kakšno leto ali dve. V 4. stoletju je povprečni mandat tako trajal leto dni. Simah je bil na položaju približno 7 mesecev, saj je predčasno odstopil. Kot je moč rekonstruirati iz virov, je bil njegov mandat relativno neuspešen, pri čemer so veliko vlogo odigrale skupine ljudi, ki so namerno rušile njegov položaj, in pa težko politično ozračje, do katerega je privedla uzurpacija Magna Maksima.

26 V 4. stoletju je zaradi ekspanzije birokratskega aparata in povečanja števila senatorjev na zahodu in vzhodu izginilo staro razlikovanje med senatorji in vitezi. Namesto tega se je razvil kompleksen sistem različnih stopenj časti. V samem vrhu so stali *viri illustres* in pod njimi njimi *clarissimi*, ki so sestavljali senatno aristokracijo.

27 Za funkcijo mestnega prefekta glej Chastagnol, *La Préfecture*; isti, *Les Fastes*; Barrow, *Prefect and Emperor*, 1–19, in Hecht, *Störungen der Rechtslage*, 55–70. Sledeča predstavitev prefektovihi nalog se v glavnem navezuje na obravnavo pri Bettini Hecht.

28 Iz Simahovih uradnih poročil je razvidno njegovo ukvarjanje s cehi ladjarjev (*Rel. 44*), menjalcev denarja (*Rel. 29*), solinarjev (*Rel. 44*), mestnih zdravnikov (*Rel. 27*) ter s cehom *negotiatorum* (*Rel. 14*).

29 Barrow, *Prefect and Emperor*, 7.

PRVE NEVŠEČNOSTI: PREFEKTOVA KOČIJA

Svoj mandat je Simah začel zgodaj spomladi leta 384.³⁰ Na položaj ga je imenoval cesar, sam za položaj ni lobiral.³¹ V zahvalnem pismu, ki ga je takoj po imenovanju poslal cesarju Teodoziju,³² je zatrdil, da na ta položaj niti ni pomislil, a njegove izjave ne gre jemati preveč resno. Kljub taktiziranju Valentinijana II, ki si je v težkem trenutku želel zagotoviti lojalnost senatorske elite, Simah ni bil edini primeren poganski kandidat in njegovo imenovanje najverjetneje ni prišlo iz nič, temveč je moral cesarju nekdo prišepniti, naj imenuje prav njega. Tu je na mestu vprašanje, kakšne zasluge za to je imel njegov tesni prijatelj Pretekstat, tedanji pretorijanski prefekt. Lobiranje na dvoru ni bilo nič posebnega: o tem nenazadnje priča opazka samega Simaha, ki jo je kakih 20 let prej zapisal v pismu Avzoniju – kot je dejal, je bila ta »bolezen« v družbi splošno razširjena.³³

Simah je mandat začel energično: ena prvih stvari, za katero si je prizadeval, je bila povezana z vizualno reprezentacijo službe mestnega prefekta ter z željo po simbolni vrnitvi k nekdanji skromnosti in zadržanosti. Njegov predhodnik Anicij Avhenij Bas (mestni prefekt v letih 382–383) je namreč od cesarja izposloval, da je smel namesto stare in preproste službene kočije, s katero se je prefekt vozil po Rimu, uporabljati novo in dosti bolj razkošno, s srebrom okovano vozilo. Simah je cesarja prosil,³⁴ naj to odločitev prekliče, saj naj bi bila nova kočija preveč bahaška. Ohranjena uradna poročila kažejo, da je Simah s svojo zahtevo uspel,³⁵ vendar je dosegel le delno zmago. Dvor je namreč zahteval, naj mestna prefektura vrne srebro z nove kočije, saj naj bi ga mestu podaril cesar. To je spravilo Simaha v nekoliko neroden položaj. Zato si je prizadeval spremeniti cesarjevo odločitev s poročilom, v katerem je zapisal, da se je v zadevo poglobil in odkril, da srebro ni prišlo z dvora, temveč da so

³⁰ Sogno, *Biography*, 34.

³¹ *Rel. 1: quieto mihi et iam pridem a desideriis honorum remoto praefecturam multis cupitam sponte tribuistis.* (»Položaj rimskega mestnega prefekta, ki si ga mnogi želijo zasesti, ste mi po lastni volji [= brez mojega lobiranja] dodelili, ko nisem zasedal nobenega položaja in sem že opustil željo po kakih novi državni službi.«); *Rel. 2: praefectos saepe fecistis et immensa aetate facietis, sed quos adsiduitas et usus ingesserit. me dudum proconsularem uirum cedentem iam diu potentium moribus ante capere magistratum quam expectare uoluistis.* (»Večkrat ste že povišali može v mestne prefekte in boste to v svoji dolgi vladavini še mnogokrat storili, a vedno take, ki so se vsilili s svojimi vztrajnimi obiski in poznanstvi. Zame, ki sem pred tem dosegel le položaj prokonzula in sem se že dolgo uklanjal ravnanju mogočnih moč, pa ste želeli, da bi to magistraturo dobil, še preden bi jo lahko pričakoval.«)

³² *Rel. 2*; citat je v prejšnji opombi.

³³ *Ep. 9.88*, ki ga Salzmannova, *Letters 1*, 39–41, datira v leta 363–367: *Olim te mihi fecit optabilem cultu fama litterarum tuarum, sed diu officium scribendi per uerecundiam distuli, ne in aula positum uiderer ambire: cuius morbi ita crebra est adfectatio ut diligentes existimationis uiri pro alienis uitibus erubescant.* (»Že dlje sem se ti želel pokloniti zaradi slovesa tvojih del, a sem s pismom dolgo odlašal iz neke zadržanosti, saj nisem želel, da bi se zdelo, da se ti prilizujem, ker zasedaš pomemben položaj na dvoru. Dandanes se je namreč ta bolezen tako razpasla, da moške, ki kaj dajo na svoj ugled, zardevajo zaradi te hibe, ki jo izkazuje toliko ljudi.«)

³⁴ *Rel. 4.*

³⁵ *Rel. 20* kaže, da je bil cesarjev odgovor pozitiven.

ga za novo kočijo prispevali meščani Rima, kar bi pomenilo, da srebro pripada mestni prefekturi.³⁶ Končni rezultat ni znan, a glede na ostala poročila lahko trdimo, da je postajal odnos med mestnim prefektom in cesarjem vse bolj natečen in se v prihajajočih mesecih še zaostрил.

TEŽAVE S KRISTJANI: SPOR O OLTAJU ZMAGE IN OČITKI O PREGANJANJU

Po začetnih nevšečnostih so sledile nove, pri katerih so imeli prste vmes Simahovi nasprotniki. Tu mislimo predvsem na dve versko obarvani epizodi, ki so ju določeni krščanski krogi izkoristili za obračun s poganskim prefektom. Prva je slavni »spor o oltarju Zmage« (Rel. 3), druga pa je povezana s preiskavo kraje tempeljskih umetnin (Rel. 21). Oltar boginje Zmage je skupaj z njenim kipom v senatno kurijo postavil cesar Avgust po zmagi v bitki pri Akciju. Vse do vzpona krščanstva oltar, ki je imel veliko simbolno vrednost, ni bil sporen. Pri njem so senatorji prisegali zvestobo vsakokratnemu novemu cesarju, na njem so pred vsako pomembnejšo zadevo žrtvovali bogovom. Z vse večjim deležem kristjanom v rimskih elitah je oltar v 4. stoletju postajal politično vse bolj sporen; zdi se, da sam kip Zmage ni imel negativnih političnih konotacij.³⁷

Oltar je iz senata prvi odstranil Konstancij II med svojim obiskom Rima leta 357. Potem ga je v kurijo najverjetneje vrnil cesar Julijan in tam je ostal na svojem mestu tudi pod vladama Jovijana in Valentinijana. Valentinijanov sin Gracijan je med svojo vladavino sprejel strogo protipogansko zakonodajo in leta 382 ne le dal odstraniti oltar iz senata, temveč je tudi zaplenil vse tempeljske posesti, s čimer je med drugim ukinil finansiranje vestalk, ki so po mnenju poganov ravno zaradi državnih sredstev zagotavljale, da so bili bogovi naklonjeni rimskemu cesarstvu. Gracijan je bil tudi prvi cesar, ki ni prevzel naziva *pontifex maximus*.³⁸

Oltar je bil za rimske senatorje stvar prestiža. Poleg verskih razlogov bi lahko njihovo neodobranje cesarske politike razumeli kot nasprotovanje odsotnemu dvoru. Slednji je tedaj rezidiral v Trierju ali Milanu in se vmešaval v lokalne zadeve mesta Rim, na katerega se je delovanje senata po dejanski izgubi prejšnje avtonomije in pristojnosti vse bolj omejevalo. Senatorji so spremembo cesarske politike na tem področju poskušali doseči s serijo delegacij, ki so jih vedno znova zaman pošiljali na dvor. Leta 382 so poslali skupino senatorjev h Gracijanu v Milano. Njihov vodja je bil Simah.

³⁶ Glej Rel. 20.

³⁷ Kratek sodobni zgodovinski pogled na dogajanje okrog oltarja Zmage ponuja Salzman, *Letters 1*, xxxi-xxxv. Obširnejše to problematiko obravnava Cameron, *Last Pagans*.

³⁸ Cf. Cameron, »Gratian's Repudiation«, kjer avtor dokaj prepričljivo trdi, da se je naziv še naprej pojavljal, vendar je bil pridevnik *maximus* zamenjan z *inclutus*.

Razlogi, zakaj je senat izbral njega, so razmeroma jasni.³⁹ Poleg tega, da je v senatu užival velik ugled in je veljal za dobrega govornika, je bil eden ključnih razlogov dejstvo, da se je Simah z Gracijanom seznanil že leta 369, ko je – tudi takrat kot vodja senatne delegacije – potoval na dvor v Trier. Njegov nastop s panegirikom je na dvoru pustil ugoden vtis, saj je v Trierju ostal kar nekaj mesecev, za tedanjega cesarja Valentinjana in njegovega sina Gracijana sestavil še dva slavilna govora ter za svoje zasluge dobil častni naziv *comes tertii ordinis*. Senat je nedvomno upal, da bo Simah cesarja laže prepričal v spremembo verske politike, a se je tokratni obisk dvora spremenil v popoln polom. Rimski škof Damaz je na dvor poslal protestno pismo ter s pomočjo milanskega kolega Ambrozija prepričal cesarja, da je senatni obisk nekakšna solo akcija poganov in da veliko število krščanskih senatorjev njihovim zahtevam odločno nasprotuje.⁴⁰ Škofa sta bila tako prepričljiva, da cesar delegacije sploh ni sprejel, pri čemer jima je na dvoru najverjetneje pomagal *magister officiorum* Macedonij, ki je nadziral dostop do cesarja.⁴¹ To je bil velik poraz za Simaha, v katerega je senat tedaj polagal svoje upe.

Nova priložnost se je ponudila po Gracijanovi smrti. Ko je pretorijanski prefekt Italije, Ilirika in Afrike postal zgled tradicionalnega poganstva, Vetij Agorij Pretekstat,⁴² mestni prefekt pa Simah, prav tako tradicionalist in pogan, so senatorji na dvor, tokrat k Valentijnanu II, poslali novo delegacijo. Ta je cesarju predala uradno poročilo št. 3, njegov avtor pa je bil na prošnjo senata prav Simah, ki je bil kot mestni prefekt obenem tudi posrednik med senatom in dvorom. Sam najverjetneje ni šel v Milano – bil je zelo zaposlen uradnik, v antiki pa je pot od Rima do Milana, zlasti ko je šlo za uradni obisk, seveda trajala precej dlje kot danes.⁴³

Rel. 3 je mojstrsko napisan apel in obenem tudi edino Simahovo delo, ki je danes širše poznano. V njem je pozval Valentinjana II, naj senatu vrne oltar, ostalim kultom pa zemljišča, ki jih je zaplenil njegov brat Gracijan, saj je bilo ravno državno podpiranje poganstva ključno za vzdrževanje naklonjenosti bogov do rimskega cesarstva in za zagotavljanje njegovega obstoja. Govor ni prinesel zelenega uspeha. Tudi tokrat so se proti njemu postavili vplivni kristjani, zlasti škof Ambrozij. Podrobnosti so znane iz dveh pisem, ki ju je Ambrozij napisal Valentijnanu II (*Ep.* 17 in 18). Iz njiju izhaja, da je bila senatna delegacija na dvoru sprva zelo uspešna, saj je na svojo stran pridobila celo nekatere krščanske uradnike, ki jih Ambrozij zaničljivo imenuje *aliqui nomine Christiani*, torej kristjani le po imenu. Ko je Ambrozij izvedel za prihod delegacije, je Valentijnanu II napisal odločno pismo (*Ep.* 17), v katerem je

39 Sogno, *Biography*, 46.

40 Ambr., *Ep.* 17.

41 Sogno, *Biography*, 47–48.

42 Pretekstat je tudi glavni lik v Makrobijevih *Saturnelijah*, v katerih je predstavljen kot strokovnjak za verska vprašanja.

43 *Ibid.*, 49.

zahteval, naj mu cesar pokaže prefektovo poročilo ter mu v primeru zavrnitve zagrozil z izobčenjem. Poleg teh groženj je na cesarja lahko vplival še zaradi nečesa drugega: v svojem pismu ga je spomnil na misijo, ki mu jo je Valentinijan zaupal leto poprej, ko ga je poslal v Galijo k uzurpatorju Magnu Maksimu z nalogo, naj slednjega odvrne od invazije v Italijo.⁴⁴

Ambrozij je s svojimi grožnjami uspel, saj je cesar zavrnil prošnjo senatorjev. Za potrebe lastne promocije je kasneje Valentinijanu napisal še eno pismo (*Ep.* 18), v katerem je napadal in sistematično ovrigel Simahove trditve iz *Rel.* 3.⁴⁵ To pismo je skupaj s prejšnjim in s prepisom Simahovega poročila nato objavil in si tako zagotovil sloves uspešnega borca proti poganom. Vso afero je Ambrozij s svojima pismoma literarno tako uokviril, da je bila videti kot triumf krščanstva nad poganstvom – kot taka je nenazadnje še danes precej prisotna v historiografiji, čeprav je imela svoj čas najbrž le lokalni in predvsem simbolični pomen za Rim in njegove senatorje.⁴⁶ Neuspeh je prinesel tudi konec Simahovega angažmaja za oltar Zmage,⁴⁷ hkrati pa je pomenil zmago neformalnih omrežij, ki jim je uspelo vplivati na cesarja v vprašanju, ki se jih strogo gledano sploh ni tikalo.

Druga zadeva, v kateri so Simahu nasprotovali krščanski krogi v Rimu, je bila povezana z umetninami. Njegov prijatelj Pretekstat, tedanji pretorijanski prefekt, mu je namreč predlagal, naj začne preiskavo, katere cilj bi bil ugotoviti, kaj se je zgodilo s kipi in drugimi predmeti, ki so bili odtujeni iz poganških templjev, ter doseči njihovo restitucijo. To je ponudilo določenim bolj napadalnim kristjanom odlično priložnost, da so Simaha obtožili, da je med svojo preiskavo začel preganjati kristjane ter mučiti duhovnike. Cesarja jim je nekako uspelo prepričati, saj je ta v strogem pismu⁴⁸ napadel svojega prefekta in mu ukazal, naj nemudoma konča preganjanje.

Simahov odgovor je ohranjen (*Rel.* 21) in ni razloga, da mu ne bi verjeli. V njem je ovrigel vse obtožbe nasprotnikov: kot pravi, je že sam predvidel, da bodo cesarjev ukaz njegovi nasprotniki izkoristili za napad, zato preiskave *sploh še ni začel*. Rimsko ljudstvo se po njegovih besedah čudi, da cesar verjame nečemu, o čemer sam Rim nič ne ve. Hkrati je Simah na dvor kot prilogo *Rel.* 21 poslal Damazovo pismo, v katerem je le-ta cesarju zagotovil, da ni prišlo do nikakršnega pregona kristjanov.⁴⁹ Zaradi vsega skupaj je prefekt cesarja

44 Za pomen te misije glej *ibid.*, 50.

45 V tem pismu Ambrozij sam omenja, da je cesar delegacijo že zavrnil, torej pismo ni bilo napisano z namenom, da bi ga v to prepričalo.

46 Za drugačno razumevanje Ambrozijeve vloge glej Cameron, *Last Pagans*, ki verjame, da cesar, ki sicer ni bil propogansko razpoložen, nikakor ni bil navdušen nad Ambrozijevo intervencijo. Prikazovala ga je namreč kot šibkega vladarja, ki se je uklonil grožnjam nekega lokalnega škofa.

47 Po Pseudoprosperju, *De promissis et praedicationibus Dei* 3,38, se je Simah za oltar ponovno zavzel leta 391, ko je bil redni konzul. Tedaj naj bi Teodozija Velikega njegova prošnja tako razjezila, da ga je nagnal 100 milj iz Milana. Zgodba je najverjetneje izmišljena, cf. Salzman, *Letters* 1, xxxvii, op. 130 in 132.

48 *Rel.* 21: *asperioribus quam pietati tuae mos est litteris* (»s strožjim pismom, kot jih ima Vaša naklonjenost navado pisati«).

49 Zgodovinarji danes sprejemajo Simahovo stališče, da svojega mandata ni izkoristil za obračun s kristjani.

zaprosil, naj vodenje preiskave zaupa komu drugemu, saj se ni želel izpostaviti še večjim intrigam. Poročilo je obenem prikrita kritika Valentinijana II; med vrsticami je namreč moč razbrati, da Simah nikakor ni navdušen nad njegovo lahkovernostjo in da meni, da se je cesar z napadom na svojega mestnega prefekta v javnosti sam diskreditiral. Hkrati Simah tudi dvakrat zatrdi, da si tega položaja sploh ni želel⁵⁰ in da je pripravljen podati svoj odstop, ki pa ga cesar ni sprejel. Dejstvo, da je bil zanj pripravljen jamčiti sam rimski škof, tudi potrjuje, da so vso stvar zakuhali določeni krščanski krogi, ki so do prefekta očitno gojili osebne zamere.

GRADBENA AFERA

Tretja večja neprijetna zadeva, ki se je pripetila med Simahovim mandatom, je povezana z gradnjo nekega mostu in bazilike. Afera se je vlekla več let in med drugim kaže, kakšne posledice je imelo dejstvo, da so bili v antiki na položaje ljudje imenovani bolj ali manj po zvezah in s podkupninami, ne glede na sposobnosti.

Antične stavbe je bilo tako kot moderne na vsakih nekaj desetletij (ali stoletij) potrebno obnoviti. Mostovi niso bili nobena izjema. Znano je, da so bili v Rimu v 4. stoletju obnovljeni vsaj trije pomembni mostovi:⁵¹ *pons Aurelii/Valentiniani*, *pons Cestii/Gratiani* in *pons Probi/Theodosii*. Pri dveh projektih je sodelovala družina Simahov. Mestni prefekti so bili namreč zadolženi za gradnjo in vzdrževanje javnih objektov, zato je v njihovo pristojnost spadala tudi obnova mostov čez reko Tiberu. Pri tem jim je delo oteževalo dejstvo, da mestna prefektura za zahtevne gradbene projekte ni imela na voljo zadostne količine sredstev. Posledično so si morali prefekti denar izposojati pri bankirjih ali pa ga vzeti iz »vinske zakladnice« (*arca uinaria*), ki je sicer skrbela za preskrbo Rima z vinom po znižani ceni.⁵² Ne zadostno finansiranje in uporaba sredstev, ki so bila prvotno predvidena za druge namene, sta pri večjih gradbenih projektih lahko privedla do številnih nevesčnosti.⁵³

S takšnim delom je imel torej izkušnje že Simahov oče Avianij, ki je v času, ko je bil mestni prefekt (364–365), vodil obnovo Avrelijevega/Valentinijanovega mostu. Ta je bil najverjetneje zgrajen v času med Karakalo in Probom⁵⁴ ter obnovljen v letih 365–366. Danes na njegovem mestu stoji *ponte Sisto*. Avianij se je med svojim mandatom zelo izkazal, na kar kaže pasus iz Amijana Marcelina (27.3.3):

50 *Rel. 21: asperioribus ... litteris praefectum quem sine ambitu legistis argueres; qui praefecturam sine ambitu meruimus, sine offensione ponamus.* («Da ste prefekta, ki ste ga izbrali brez njegovega lobiranja, ošteli s strožjim pismom. ... Dovolj, da jaz, ki sem do položaja mestnega prefekta prišel brez lobiranja, s tega položaja odstopim brez tvojega neodobranja.»)

51 Cf. Babić, *Three Bridges*.

52 Barrow, *Prefect and Emperor*, 185, op. 10, 240.

53 Babić, *Three Bridges*, 256.

54 *Ibid.*, 261.

Multo tamen antequam hoc contingeret, Symmachus Aproniano successit, inter praecipua nominandus exempla doctinarum atque modestiae. Quo instante urbs sacratissima otio copiisque abundantius solito fruebatur, et ambitioso ponte exsultat atque firmissimo, quem condidit ipse et magna civium laetitia dedicavit.

Dolgo pred temi dogodki je na položaju mestnega prefekta Apronijana nasledil Avianij Simah, ki ga je treba prišteti med glavne zglede učenosti in skromnosti. Med njegovim mandatom je najsvetejše mesto uživalo večji mir in boljšo preskrbo s hrano kot običajno, še danes pa se ponaša z bahavim in nadvse trdno zgrajenim mostom, ki ga je Avianij sam zgradil in na veliko veselje vseh meščanov po končani gradnji tudi posvetil.

Sicer Amijan ne zapiše, kdaj je bil most končan. A iz napisa, ki je stal na njem,⁵⁵ je moč sklepati, da je bil postavljen pred letom 367, ker cesar Gracijan še ni omenjen; najverjetnejša letnica je 366.⁵⁶ Omenjeni napis hkrati dokazuje, da je bil Avianij pri nadzoru gradnje uspešen oziroma je bil vsaj dvor zadovoljen z njim: gradnja se je namreč končala, ko že ni bil več na položaju mestnega prefekta, a je na željo cesarjev most vseeno posvetil prav on.⁵⁷ Avianij je lahko svojemu sinu tako dal kak uporaben nasvet glede vodenja večjih javnih investicij, saj je bilo jasno, da se bo tudi on nekoč potegoval za položaj mestnega prefekta.

Kasneje se je izkazalo, da je imel pri gradbenih projektih sin manj sreče kot oče. Poleti 382 se je v Rimu začela gradnja nove bazilike in obnova nekega mostu.⁵⁸ Identifikacija obeh zgradb še danes ni povsem nedvoumna, vendar se zdi, da stara domneva, da gre za baziliko sv. Pavla, ni pravilna,⁵⁹ most je bil kasneje znan kot *Pons Theodosii*. Simah se v svojih delih ukvarja predvsem z mostom, zato o gradnji bazilike ni veliko znanega. Vsekakor pa iz ohranjenih del izhaja, da se je gradnja do časa njegovega mandata že sprevrgla v pravo afero.

Gradnjo je vodil senator Ciriad, ki je bil po poklicu arhitekt⁶⁰ in je najbrž pripravil tudi gradbeni načrt. Najprej so bili v zgodnjem poletju 382 ob nizkem vodostaju Tibere zgrajeni prvi stebri. Ciriad je bil nato iz neznanih razlogov odstavljen in gradnjo je prevzel Avksencij, ki je imel prav tako rang senatorja.⁶¹ Ta je jeseni začel z gradnjo drugega dela mostu, ki ga je spomladi

55 CIL 6:314 = ILS 769

56 Babić, *Three Bridges*, 264–265.

57 Omenjeni napis se konča z besedami *dedicandi operis honore delato iudicio princip. maximor. L. Aur. Auiano Symmacho u. c. ex praefectis urbi* (»po sodbi največjih cesarjev je bil časti deležen Lucij Avrelij Avianij Simah, vir clarissimus in bivši mestni prefekt«).

58 Afera je znana izključno iz *Rel.* 25 in 26, v katerih Simah izčrpno predstavi njeno ozadje. Čeprav iz *Rel.* 25 izhaja, da je šlo za *basilica atque pons*, Simah obravnava le problematiko mostu. Njen epilog Simah omenja v *Ep.* 4.70 in 5.76. Glej tudi izčrpno obravnavo pri Hecht, *Störungen der Rechtslage*, 205–222. Prim. še Barrow, *Prefect and Emperor*, 139, in Babić, *Three Bridges*, 255–260.

59 Hecht, *Störungen der Rechtslage*, 206.

60 Simah ga v *Rel.* 25 opiše kot *Cyriades u.c. comes et mechanicae professor*.

61 *Rel.* 25 *Auxentius u. c.*

383 uničila visoka voda.⁶² Ker se je del mostu zrušil, se je gradnja ustavila in tedanji mestni prefekt Avhenij Bas je začel s preiskavo dela obeh arhitektov. Ob manku novih cesarjevih navodil (vmes je zaradi Gracijanove smrti prišlo do politične negotovosti na dvoru) je vodja gradnje ostal Avksencij, Ciriadu pa so neki neznanci naprtli krivdo za zrušenje mostu. Zaradi tega mu je cesar naložil, naj dokaže svojo nedolžnost ali pa obtoži koga drugega. Vmes je prišlo tudi do menjave na čelu mestne prefekture: preiskavo je sedaj nadaljeval Salustij Avencij. Ciriad je krivdo za fiasko pripisal Avksenciju.⁶³

Med svojim mandatom je preiskavo o zadevi po naročilu cesarja nato vodil tudi Simah. Zadevo so še dodatno zapletale nove obtožbe, saj je Avksencij sedaj trdil, da je Ciriad za gradnjo zapravil preveč denarja.⁶⁴ Da bi stvari prišel do dna, je Simah odredil natančno preiskavo stroškov in izvedbe gradbenih del; ostanke mostu so pregledali strokovnjaki, ki jih je izbral izmed članov gradbenega ceha. Glede teh se je Ciriad pritožil, da so bili preveč naklonjeni Avksenciju.⁶⁵ Rezultat preiskave ni znan, a je tik pred poletjem 384 prišlo do novega preobrata. Tedaj bi se moralo zaradi ugodnega vremena nadaljevati popravilo mostu, a je Avksencij nepričakovano pobegnul iz Rima v Milano. To je v Ciriadu vzbudilo strah, da bo njegov nasprotnik na dvoru spletkaril proti njemu, zato je prosil Simaha, naj o dogajanju obvesti cesarja. Ciriadova prošnja in Simahova zaskrbljenost zaradi razsežnosti celotne afere sta botrovali *Rel.* 25.

Še preden je bilo to poročilo poslano na dvor, se je cesar odločil, da bo preiskavi koristilo, če vanjo vključi še mestnega vikarja, nad čemer Simah najbrž ni bil ravno navdušen.⁶⁶ Obenem je bil Avksencij odstavljen in vodja gradnje je postal senator Afrodisij.⁶⁷ V nadaljnji preiskavi, ki je potekala pozimi 384/5, so sodelovali Simah, mestni vikar in Afrodisij. Njeni izsledki so predstavljeni v *Rel.* 26. Skrben pregled mostu, pri katerem so bili uporabljeni tudi potapljači,⁶⁸ je pokazal, da delno zrušenje sicer ni vplivalo na stabilnost preostale konstrukcije, a so bile drugod ugotovljene nekakšne razpoke. Zanje je Ciriad trdil, da so bile namenoma narejene pri gradnji ter da bi jih moral njegov naslednik zapolniti z malto. Avksencij jih je namesto tega dal zapolniti s slamo, saj naj bi želel Ciriada prikazati kot nesposobnega. Tej interpretaciji je oporekal izkušen potapljač, ki je zatrdil, da je šlo za običajni postopek pri gradnji. Potapljačeva izjava je Simaha

62 *Rel.* 26: *atque ita constitit partem breuem atque discretam (sc. pontis) sub exordio hiemis inchoatam ui fluminis corruisse* (»V preiskavi je bilo tako ugotovljeno, da se je ob začetku zime začela gradnja krajšega dela mostu, ki je bil ločen od ostale konstrukcije. Ta del se je nato zrušil zaradi moči reke Tibere.«)

63 *Rel.* 25.

64 *Rel.* 25: *super basilicae atque pontis immodico sumptu* (»glede prevelikih izdatkov za gradnjo bazilike in mostu«).

65 *Rel.* 25.

66 Hecht, *Störungen der Recthslage*, 210. Za problematičen odnos med njim in mestnim vikarjem cf. *Rel.* 23.

67 *Rel.* 26: *u. c. tribunus et notarius Aphrodisius*.

68 Cf. Babić, *Three Bridges*, 259, op. 37.

in vikarja zmedla, saj je isti človek prej trdil nekaj povsem drugega. Ko sta od njega želela slišati razlog za tako spremembo mnenja, je dejal, da se je dotlej bal Ciriada in ni želel pričati proti njemu, kar pa se Simahu ni zdelo preveč verjetno, saj je bil sam prepričan, da Ciriad ni kriv za nesrečo.

Epilog afere je do neke mere znan. Po koncu Simahovega mandata je cesar nadzor gradnje zaupal nekemu Bonozu, ki je bil zadolžen tudi za revizijo dotlej porabljenih sredstev. Poleg tega je cesar Bonozu pri preiskavi pridružil tudi enega izmed osumljenih arhitektov – namreč Ciriada. Temu se je tako nekako uspelo preriniti na položaj, s katerega bi krivdo lahko naprtil svojemu nasprotniku Avksenciju. Ker je Ciriad (razumljivo) na različne načine uspešno oviral preiskavo, se je Bonoz leta 387 obrnil na Simaha in ga prosil, naj uporabi svoje zveze na dvoru in doseže, da bo Ciriad odstranjen od vodenja preiskave. Iz tega je razvidno, da Ciriad ni bil tako nedolžen, kot je sprva domneval Simah. Simahova prizadevanja za pomoč Bonozu so se delno ohranila v obliki dveh pisem (*Ep.* 4.70 in 5.76), ki ju je naslovil na visoka uradnika. Prvo pismo je poslal Evsigniju, takratnemu pretorijanskemu prefektu Italije in Ilirika, drugo pa Liciniju, ki je bil *comes sacrarum largitionum*, torej neke vrste finančni minister. Zanimivo je, da je Simah v obeh pismih zatrdil, da je količina denarja, ki je bila pri gradnji nepravilno porabljena, tako velika, da bi v primeru uspešne izterjave od krivca zadostovala za dokončanje gradnje celotnega mostu.

Rezultat Simahovih prošenj ni znan, a objava obeh pisem nakazuje, da je Simah najbrž vsaj delno lahko pomagal Bonozu.⁶⁹ Vsekakor se je afera dotlej vlekla že pet let in most očitno še ni bil končan. Zanimiv je kontrast z Avijanijevim mandatom, ki mu je uspelo obnovo mostu dokončati v dobrem letu dni. Simahovi pismi kažeta, kako je lahko vpliven senator prek svoje mreže poznanstev, ki jo je razpredel po celotnem rimskem cesarstvu,⁷⁰ pomagal prijateljem in znancem pri problemih, ki so bili rešljivi le na dvoru. Tako je lahko Simah kot bivši visoki uradnik s pomočjo svojih prijateljev na dvoru vplival na cesarja, da se je ta vmešal v vodenje neke preiskave v Rimu.

»ORFITOVA AFERA«

Gradbene zadeve so Simaha med mandatom torej precej zaposlovale. Z gradbeništvom je povezana še ena afera, ki se je tedaj zgrnila nad člane Simahove družine. V mislih imamo očitke o spornem delovanju, ki so viseli nad Simahovim tastom Memijem Vitrazijem Orfitom.

69 Seveda to nista edini pismi, ki ju je glede tega napisal, sta pa edini, ki se ju je namenil objaviti. Tega najbrž ne bi storil, če bi bila njegova intervencija v Bonozovo korist neuspešna.

70 Primarno je imel – kot večina senatorjev z zahoda – zveze v zahodni polovici cesarstva, vendar njegova korespondenca kaže tudi na stike z grškim svetom. Brown, *Through the Eye of the Needle*, 97, ga primerja s pajkom, ki je svojo mrežo poznanstev spredel čez polovico imperija. Nasploh lahko zatrdimo, da seznam naslovnikov njegovih pisem in oseb, ki se v njih pojavljajo, vključuje najpomembnejše pripadnike rimske elite v 2/2 4. in 1/2 5. stoletja.

Orfit⁷¹ je bil član senatne aristokracije. Izhajal je iz plemenite družine⁷² in se povzpel v sam vrh rimske družbe. Tako kot Simah je bil pogan in član kar treh svečeniških kolegijev.⁷³ V cesarski administraciji je zasedel več pomembnih položajev – svojo kariero⁷⁴ je po običajni kvesturi in preturi približno v času Simahovega rojstva začel kot upravitelj (*consularis*) Sicilije.⁷⁵ Kasneje je bil večkrat senatni poslanik k cesarju Konstanciju II, na čigar dvoru je dobil častni naziv *comes ordinis primi* ter bil sprejet v konzistorij. 352/3 je bil afriški prokonzul, kasneje dvakrat mestni prefekt (353–5, 357–9) ter nadomestni konzul. Simah se je leta 375 poročil z njegovo hčerjo Rustikijano.

Dejstvo, da je bil Orfit kar dvakrat mestni prefekt in da je bil obkraj na položaju več let, kaže, da je bil sposoben upravitelj, saj je bilo večkratno imenovanje na ta položaj v 4. stoletju zelo redko.⁷⁶ Manj laskavo se je o njem izrekel Amijan Marcellin, ki mu je sicer priznaval veliko izvedenost v pravnih zadevah, a je hkrati tudi zapisal, da je bil v svobodnih umetnostih manj izobražen, kot pritiče človeku njegovega kova, hkrati pa se je med svojim prvim mandatom obnašal preveč ošabno.⁷⁷ V času, ko je bil mestni prefekt, se je kljub svojim odlikam zapletel v dva škandala, od katerih je bil eden povezan z gradbenimi sredstvi. Tega so Simahovi nasprotniki leta 384 izrabili za napad nanj. Vsa stvar je bila izjemno zapletena, njen potek lahko zaradi pičlih virov le delno rekonstruiramo.⁷⁸

Amijan Marcellin ponuja o Orfitu precej skope podatke: ko je bil prvič mestni prefekt, je prišlo v Rimu do hudih nemirov zaradi pomanjkanja vina; Orfit je bil kasneje obtožen kraje državnega denarja, zaradi česar ga je oblastem predal neki Terencij; posledično je bil obsojen na izgnanstvo in zaplembno

71 Glej PLRE I *Orfitus* 3.

72 CIL 6:1741 = ILS 1243: *genere nobili*; CIL 6:1749: *nobilitate et actibus praecipuo*.

73 Za Simaha je znano le (CIL 6:1699 = ILS 2946), da je bil *pontifex maior*, kar pa ne izključuje možnosti, da je sodeloval tudi pri kakšnih drugih kultih. Cf. Matthews, »Symmachus and Oriental Cults«. V istem kolegiju je bil tudi njegov oče Avianij, ki je bil poleg tega še *XVuir s.f.* (CIL :1698 = ILS 1257). Za Orfita je znano, da je bil prav tako *pontifex maior* (CIL 6:1741 = ILS 1243) ter *XVuir s.f.* (CIL 6:1739, 6:1740, 6:1741, 6:1742).

74 Pri tem je treba imeti v mislih, da aristokrati dejansko niso delali karier v sodobnem smislu in da so upravne funkcije, ki so jim prinašale predvsem družbeni prestiž, opravljali le kratek čas – kako leto ali dve – ter da je med njihovimi različnimi službami praviloma poteklo tudi več let, med katerimi niso zasedali položajev v cesarski administraciji.

75 Za viře za njegov *cursus honorum* glej PLRE, kjer je mandat sicilskega guvernerja datiran 340/350.

76 Cf. Salzman, *Letters* 1, xxviii.

77 Amm., 14.6.1: *inter haec Orfitus praefecti potestate regebat urbem aeternam, ultra modum delatae dignitatis sese efferens insolenter, uir quidem prudens et forensium negotiorum oppido gnarus, sed splendore liberalium doctrinarum minus quam nobilem decuerat institutus.* (»V tem času je večnemu mestu na položaju prefekta vladal Orfit, ki se je vedel mnogo bolj ošabno, kot se je spodobilo glede na njegov položaj. Ta mož je bil sicer precej pameten in zelo vešč sodnih zadev, a je bil v svobodnih umetnostih manj izobražen, kot se je spodobilo za plemenitaša.«)

78 Vira sta dejansko zgolj dva. Amijan Marcellin Orfita omenja v treh kratkih pasusih (14.6.1, 27.3.2, 27.7.3), Simah pa v *Rel.* 34, kjer je škandal najizčrpnjeje predstavljen, ter v *Ep.* 9.150. Za interpretacijo glej Barrow, *Prefect and Emperor*, 178–179, Callu, *Lettres IV*, 137, Vera, *Commento*, 254–272, novejšo analizo prinaša Hecht, *Störungen der Rechtslage*, 223–256.

premoženja, a je pretorijanski prefekt Vulkacij Rufin čez nekaj časa cesarja prepričal, da je Orfita poklical iz izgnanstva in mu vrnil imetje. Glavne podatke o aferi nam ponuja Simah, ki pa o svojem tastu ne piše povsem nepristransko. Zdi se, da je Orfit zagrešil dva prekrška. Poleg kraje državnega denarja, ki jo omenja le Amijan Marcelin (Simah v pismu cesarju o tem spretno molči) in o kateri ni znanega tako rekoč nič, je bil tudi obtožen, da je v času, ko je zasedal položaj mestnega prefekta, neupravičeno porabil denar vinske zakladnice za neke gradbene projekte, česar pa Amijan ne omenja. Ker Amijan z vinom povezane nemire postavlja v čas, ko je bil Orfit prvič mestni prefekt,⁷⁹ se zdi, da je do odvzema denarja iz vinske zakladnice (kar ji je onemogočilo nakup zadostne količine vina, ki ga je po subvencionirani ceni prodajala rimskemu plebsu) prišlo v letih 353–5.⁸⁰ Obtožba kraje denarja, do katere je prišlo po koncu njegovega drugega mandata v letih 359–364, in z njo povezana aretacija, izgon in zaplemba premoženja, ki jih omenja Amijan, z vinsko zadevo verjetno niso povezani.⁸¹ Ofrit se je iz izgnanstva vrnil leta 367 in potem še kaki dve ali tri leta živel v miru ter nato umrl. Simah se je z njegovo hčerjo poročil 5 let po njegovi smrti, afera je spet izbruhnila 14 let po njegovi smrti oziroma kar 30 let po njegovem prvem mandatu, ko je prišlo do nepravilnosti.

Vprašanje denarja, ki je izginil iz vinske zakladnice, se je zopet pojavilo, ko je bil Simah leta 384 mestni prefekt. Čeprav je bila zadeva povezana z njegovim tastom, ki je bil že več let mrtev, je bila za Simaha vseeno nevarna. Cesar mu je namreč pisal in od njega uradno terjal vračilo manjkajočega denarja. To bi pomenilo, da bi morala denar vrniti njegova žena Rustikijana ali pa on sam. Zelo verjetno drži, kar o primeru pravi Simah – da je bil postopek v zvezi s temi sredstvi torej obnovljen zato, da bi mu neposredno škodili. To epizodo lahko zato lahko prištejemo k že omenjenim zadevam, ki kažejo, kako so določeni krogi z dobrimi zvezami na dvoru lahko oslabili položaj pomembnega državnega uradnika, ko jim je to ustrezalo.

Valentinijan II se je pri svojih zahtevah, ki jih je poslal Simahu, skliceval na odlok Konstancija II, ki je Orfitu nalagal, naj denar vrne, pri čemer je Konstancij dopustil možnost, da bi ga bilo moč izterjati tudi od osebja mestne prefekture. Kot kaže, do vračila ni prišlo, saj so se s tem vprašanjem v sledečih letih ukvarjali številni mestni prefekti. Neznano kdaj je bil nato večji del denarja vendarle vrnjen (*Ep.* 9.150). Kot je razvidno iz *Rel.* 34, je ponovna zahteva z dvora Simaha zato povsem presenetila. Čudil se je, da se cesar, ki se mora ukvarjati z zadevami vsega sveta, tako pogloblja v neko staro stvar, nerazumno pa se mu je zdelo, da ni v svojem odloku niti z besedico omenil tistega

79 Amm. 14.6.1.

80 Ljudstvo je bilo do vprašanja anone zelo občutljivo. Ko je leta 375 v času pomanjkanja vina neki neznanec razširil govorico, da naj bi Simahov oče Avianij dejal, da bil s svojim vinom raje gasil apno kot pa ga prodajal ljudstvu po znižani ceni, je le-to podivjalo in požgalo eno od Avianijevih mestnih vil. Slednji je zato za kratek čas zbežal iz mesta; cf. Amm. 28.3.4.

81 Hecht, *Störungen der Rechtslage*, 224–226. Za različne in nasprotujoče si interpretacije glej *ibid.*, 225 op. 362.

dela Konstancijevega odloka, po katerem so bili za denar odgovorni tudi drugi uradniki. Predvsem ga je presenetilo, da je dvor zahteval, naj od svoje žene izterja 11446 solidov, ki so bili že vrnjeni državni blagajni. Nenazadnje je cesarja o vračilu tega zneska obvestil že Simahov predhodnik Avencij. Poleg tega iz Simahovega poročila izhaja, da Valentinijan II ni kaj dosti vedel o vsej stvari, saj njegov odlok imena obtoženega mestnega prefekta sploh ni vseboval, poleg tega pa je cesar, kot vse kaže, tudi mislil, da je obtoženi še živ, čeprav je tedaj od njegove smrti minilo že kakih 15 let. Iz tega lahko sklepamo, da je cesarju zadevo nekdo podtaknil v podpis in mu zamolčal ključne podrobnosti.

Da bi Valentinijana II prepričal v nesmiselnost njegovih zahtev, se je Simah poslužil naslednje strategije: po eni strani je trdil, da naj bi s podobnimi zahtevami cesarji dolžnike hoteli prej prestrašili kot pa res kaznovati, hkrati pa se je spraševal, kako lahko cesar tako star odlok, ki ga je podpisal Konstancij II, uporabi proti mrtvemu človeku, ko pa se s smrtjo sicer konča tudi krivda za hujše prekrške.⁸² Nato je orisal zgodovino preteklih preiskav in njihovih rezultatov: pod Konstancijem II se je s primerom ukvarjal mestni prefekt Tertul (359–361), ki bi se lahko spraval na svojega predhodnika Orfita, če bi bil za nepravilnosti res odgovoren on in ne osebje mestne prefekture – vendar proti Orfitu ni ukrepal. Preiskava se je nato vlekla še kar nekaj let: najprej se je z njo ukvarjal Maksim, ki je bil prefekt v času vlade Julijana Odpadnika, nato so z njo nadaljevali Valentinijanovi prefekti, nakar je Gracijan preiskavo zaupal senatorju Baziliju,⁸³ ki je odkril, da so za sredstva odgovorni vodje mestne birokracije.⁸⁴ Kljub tej ugotovitvi sta tudi potem s preiskavo nadaljevala še Simahova neposredna predhodnika Avhenij Bas in Avencij, ki sta ugotovila, da je bila večina sredstev (prej omenjenih 11 446 solidov) že vrnjenih. Poleg tega sta odkrila, da so nekateri guvernerji provinc garantirali, da bodo oni poravnali dolg, če ga mestni uradniki ne bi mogli. Simah je torej trdil, da Orfit sploh ni bil odgovoren, kar naj bi dokazale tudi predhodne preiskave. Iz njegovega poročila izhaja, da je Orfit očitno res zagrešil neko napako, vendar pa je večino sredstev (on ali kdo drug) že vrnil in da so se razne preiskave že dlje časa osredotočale na odgovornost nižjih uradnikov v Rimu in provincah. Verjetno je nenadno ponovno osredotočenje preiskave na Orfita in sedaj tudi na njegove dediče Simaha zato resnično presenetilo.

Po drugi strani je skušal Simah cesarja odvrniti od izterjave denarja od Orfitovih dedičev z argumentom, da naj bi Orfit umrl precej reven in da njegova žena Rustikijana od svojega očeta tako ali tako ni ničesar podedovala.⁸⁵

82 *Rel. 34: nam quando clementia uestra uim ueteris comminationis in mortuum tetendisset cum etiam grauium noxarum poena fine uitae soluitur?* (»Dvomim namreč, da bi Vaša blagosrčnost moč stare grožnje uporabila proti mrtvemu, ko pa vendar s smrtjo zapade tudi kazen za mnogo hujše zločine.«)

83 Bazilij je bil *comes sacrarum largitionum*.

84 To so bili *primiscrinii urbani officii*.

85 *V Rel. 34* za Orfita pravi, da je bil *maior honoribus quam facultatibus*, da je torej imel ob koncu življenja več ugleda kot premoženja.

Trditve o Orfitovem skromnem materialnem položaju seveda ne gre jemati povsem resno, saj je bil Orfit premožen senator, vendar pa se zdi, da je po vrnitvi iz izgnanstva, v katerega je bil pognan zaradi nekega drugega prekrška (to-rej kraje državnih sredstev), večji del premoženja že pred smrtjo razdal med svoji hčeri, saj ne Simah ne njegova žena uradno nista bila njegova dediča.⁸⁶ Da je Rustikijana del premoženja od svojega očeta dobila, ko je bil ta še živ, kaže tudi *Ep.* 1.1, ki jo je Simah napisal na ženini posesti v Baulih, ki je nekdaj pripadala prav Orfitu. Ta je očitno predvidel, da bi lahko njegovi dediči kdaj odgovarjali za finančne nepravilnosti, ki so nastale med njegovim mandatom, ter z uporabo pravnih trikov poskrbel, da so ti prišli do premoženja, a hkrati pred zakonom niso bili več odgovorni.⁸⁷

Epilog »Orfitove afere«, ko se danes imenuje, ni znan, vendar pa je dejstvo, da je v Simahovih pismih omenjena le enkrat, vseeno neke vrste indic, da Simahom denarja le ni bilo treba vrniti. Edino pismo, kjer Simah omenja to zanj neprijetno zadevo, tudi kaže, da se ni zanašal zgolj na cesarjevo naklonjenost, temveč je bil za zagotovitev uspeha pripravljen poseči tudi po zvezah, ki jih je imel na dvoru. *Ep.* 9.150, ki jo je napisal še v času, ko je bil mestni prefekt, tako ponovno ponazarja, kako je poznoantična elita lahko vplivala na odločevalce. Pismo je naslovljeno na visokega dvornega uradnika,⁸⁸ ki ga Simah prosi, naj poskrbi, da bodo sredstva vrnili odgovorni – omenjena sta guvernerja Etrurije in Kampanije, saj sta se ti provinci zavezali, da bosta pokrili primanjkljaj vinske zakladnice. Nadaljnjih omemb te afere pri Simahu ni, torej je po vsej verjetnosti svoje zveze uspešno izrabil.⁸⁹

Simah je verjel, da so vse skupaj inscenirali njegovi nasprotniki na dvoru. Sam se namreč sprašuje (*Rel.* 34):

An meae potius contumeliae causa et ordinem tot ac talium statutorum et diui Gratiani recentem praeceptionem et discussorum diligentiam et praefectorum cognitiones et relationis fidem nous suggestionibus arbitrer sauciar?

86 *Rel.* 34: *Me meosque successionem clarissimae atque inlustrissimae memoriae uiri Orfiti neque ratione iuris neque bonorum aditione cepisse.* (»Jaz in moji sorodniki nismo bili dediči Orfita, moža iz ugledne in plemenite družine, ne v pravnem oziru niti nismo po njem dobili nobenih posesti.«)

87 Salzman, *Letters* 1, 5.

88 Številna pisma iz 9. knjige so brez naslovnikov, vendar je iz vsebine moč razbrati, da je bil naslovnik vplivna oseba.

89 Kot ugovor bi lahko navedli dejstvo, da se to pismo pojavlja med tistimi, ki so bila objavljena šele več let ali celo desetletij po Simahovi smrti. (Simah je najverjetneje predvidel le objavo knjig 1–7, 8–9 + 10 so kasnejši dodatek. Za časa njegovega življenja je izšla le knjiga 1, 2–7 je izdal njegov sin Memij, ki pa je vsebinsko sledil očetovi zasnovi.) To pomeni, da sam ni želel zapustiti nobenih dokumentov o tem (uradnih poročil najverjetneje ni objavil sam, temveč so bila objavljena precej časa po njegovi smrti) in da dejstvo, da je to edina omemba, še ne pomeni, da se je zadeva nujno razpletla v njegov prid. Kljub temu je treba imeti v mislih, da ohranjena Simahova pisma predstavljajo le manjši del vseh, ki jih je v svojem življenju napisal, in da zato ni preveč verjetno, da bi se to pismo ohranilo in po izdaji njegove bralce spomnilo na težave, v katere se je Simah zapletel zaradi svojega tasta, če se ne bi vsa stvar za Simaha na koncu le ugodno razpletla.

Ali pa bi si moral misliti, da se z novimi obtožbami deluje proti celi seriji statotov, ki imajo vendar svojo težo, ter proti nedavni direktivi cesarja Gracijana in proti skrbnemu delu revizorjev in proti preiskavam nekdanjih prefektov in proti resničnosti njihovih uradnih poročil zato, da bi to osramotilo *mene*?

DRUGE TEŽAVE IN PREDČASEN ODPSTOP

Simahov mandat je bil tako zaznamovan z vse večjimi nevšečnostmi, ki so, kot lahko sklepamo, vse bolj obremenjevale njegov odnos z milanskim dvorom. Valentinijan II je v politično napeti situaciji, v kateri je Italija pričakovala vpad uzurpatorja Magna Maksima iz Galije, najverjetneje računal, da bo z imenovanjem poganov na ključne upravne položaje pomiril italske elite in si zagotovil njihovo podporo proti Magnu Maksimu. V primeru Simaha lahko na podlagi ohranjenih uradnih poročil sklepamo, da se cesarju računica ni izšla. Določeni krščanski krogi, ki so na dvoru in v Rimu delovali proti njim neljubemu poganskemu mestnemu prefektu (kot smo videli na primeru spora o oltarju Zmage in načrtovane preiskave o kraji umetnin iz templjev), so med Simahom in dvorno birokracijo, ki je imela na cesarja velik vpliv, zasejali določeno nezaupanje, na kar kaže *Rel.* 21, iz katere izhaja, da je cesar bolj kot svojemu prefektu verjel nekim ljudem, ki niso govorili resnice. Tudi s svojo zahtevo, naj se dvor odreče srebru z nove prefektove kočije, se Simah cesarju najbrž ni preveč priljubil. V času svojega mandata se je Simah poleg tega izkazal za nesposobnega razrešiti zapleteno gradbeno afero, ki jo je resda podedoval od svojega predhodnika. Odnosi z dvorom so se dokončno ohladili po ponovnem odprtju vprašanja Orfitove odgovornosti za nekaj desetletij stare finančne nepravilnosti, pri čemer so veliko vlogo zopet odigrali Simahovi nasprotniki, ki so cesarju vso zadevo nekako podtaknili.

Poslabšanje odnosov z dvorom je najverjetneje neposredno privedlo do nadaljnjih nevšečnosti, o katerih pričajo uradna poročila. Iz njih izhaja, da je Simah užival precej majhno avtoriteto med mestno birokracijo, saj je ta delovala vse bolj samovoljno. *Rel.* 22 omenja spor med obstoječim in novoimenovanim tribunom *fori suarii*. Stari tribun bi moral po preteku zakonsko določene dolžine službovanja odstopiti s položaja, česar pa ni hotel storiti, zaradi česar novi tribun, ki ga je Simah imenoval po navodilih z dvora, ni mogel zasesti svojega položaja. Težave s podrejenimi omenjata tudi *Rel.* 17 in 23. Prvo izmed obeh poročil je posebno, saj si je v njem Simah dovolil kritizirati cesarja, ki je edini odločal, kdo bo imenovan na nižje administrativne položaje v Rimu. Mestni prefekti pri tem namreč niso imeli nobene besede, uradniki pa so do svojega položaja pogosto kupili z denarjem ali uslugami, zaradi česar je poznoantična birokracija delovala na način, ki bi ga danes označili za zelo neučinkovitega ali

koruptivnega.⁹⁰ Na to, kako majhne kvalifikacije so bile potrebne, da je nekdo zasedel kak visok položaj, kaže tudi epizoda iz Orfitovega življenja. Ko je bil obtožen kraje javnega denarja, ga je oblastem predal neki Terencij. Čeprav je bil po poklicu navaden pek, je za nagrado postal guverner Etrurije.⁹¹

V *Rel.* 17 torej Simah neposredno, četudi spoštljivo, kritizira cesarja in ga prosi, naj v bodoče imenuje sposobnejše uradnike. Kot pravi, so njegovi trenutni podrejeni takšni, da sam na svojih ramenih nosi vso težo upravljanja z mestom.⁹² Na zaplete v delovanju mestnih birokratov kaže tudi eno najdaljših in najbolj zapletenih poročil, *Rel.* 23. Iz njega izhaja, da je bilo med revizijo poslovanja cenzialov ugotovljenih več nepravilnosti, med drugim tudi finančne mahinacije.⁹³ Položaj se je še bolj zapletel, ko je ob obisku rimskega vikarja pri njem zaščitno poiskal neki Celz, ki je bil sicer pravnik v strukturi mestne prefekture in je bil povezan z zadevo s cenziali. Do večjih zapletov je prišlo zaradi spora med Simahom in mestnim vikarjem. Kot je moč sklepati iz Simahovega poročila, je kazalo, da bo revizija poslovanja prefekture pod Simahovim predhodnikom Avhenijem Basom (katere del je bila tudi revizija cenzialov) razkrila še druge nepravilnosti. Ključna oseba, ki bi lahko pričala proti Basu, je bil neki Memorij, ki ga je dal Bas izgnati v Afriko, da v Rimu ne bi mogel pričati proti njemu. Pri tem so Basu pomagali nekateri uslužbenci mestne administracije (poimensko sta omenjena neki Feliks in Fulgencij), ki so poskrbeli, da se je Basova sodba kljub nasprotovanju Simaha izvršila in je bil Memorij prisilno odpeljan v Afriko. Ko je Simah želel izprašati oba, se je izkazalo, da ju podpira mestni vikar, ki se je v tej zadevi postavil nasproti mestnemu prefektu, pri čemer je prišlo do številnih postopkovnih nepravilnosti. Neposredni razplet te zadeve ni znan, je pa jasno, da je bil Simah povsem zgrožen nad samopašnostjo takih uradnikov. Leta 385 je bila preiskava nepravilnost ponovno odprta; ugotovljeno je bilo, da krivdo zanje nosi več visokih mestnih uradnikov, ki so bili kasneje usmrčeni.⁹⁴

Ob vse večjem nasprotovanju dvora in podrejenih je sodu izbila dno smrt pretorijanskega prefekta in Simahovega dobrega prijatelja Pretekstata.⁹⁵ No-

90 A hkrati Kelly, *Ruling the Later Roman Empire*, po mojem mnenju povsem upravičeno opozarja, da je bil rimski sistem v primerjavi s sodobnimi resda problematičen, a je vseeno deloval več stoletij in omogočal, da je tako velika predmoderna in šibko centralizirana država sploh lahko funkcionirala.

91 Amm. 273.2.

92 *Rel.* 17: *meis quippe umeris rerum omnium pondera sustinentur cedentibus reliquis.*

93 Vsak pretor in kvestor (v pozni antiki so za ta nižja položaja kandidirali senatorji) je moral ob nastopu svojega mandata v Rimu prirediti igre. V primeru, da je bil odsoten, so jih v njegovem imenu priredili cenziali (*censuales*), ki so od kandidatov za to terjali določeno vsoto. Simahova revizija je pokazala, da dva kandidata nista plačala ničesar, pač pa sta v sodelovanju z določenimi cenziali vzela dolžno količino denarja nekemu drugemu administrativnemu oddelku in jo dala v blagajno cenzialov, da bi bilo videti, kot da sta dolžni znesek poravnala. Obenem so bile odkrite še druge nepravilnosti, o katerih Simaha ne navaja podrobnosti.

94 To je znano iz *CTh.* 12.11.2.

95 O njunem prijateljstvu pričajo *Ep.* 1.44–55. Kako zelo je Simaha pretresla njegova smrt, kažejo *Rel.* 10, 11, 12, 24.

vica o njegovi smrti je na prebivalce Rima močno vplivala. Kot pravi Simah v *Rel.* 10, ljudje niso več hodili v gledališča in so z glasnimi aklamacijami obujali spomin nanj ter se hudovali nad usodo, ki jim je vzela tako dobrega moža. Tedaj je Simah cesarju ponudil svoj odstop, saj ga je smrt prijatelja zelo pretresla, obenem pa so mu tudi vse druge že naštete težave onemogočale uspešno opravljanje službe. Cesar je njegov odstop sprejel, s čimer je Simah predčasno končal svoj dokaj neuspešen mandat.⁹⁶

ZAKLJUČEK

Simahov mandat mestnega prefekta zaradi številnih ohranjenih dokumentov ponuja edinstven vpogled⁹⁷ v delovanje poznoantične aristokracije in osvetljuje najrazličnejše sporne prakse in škandale, v katere so se njeni člani zapletali, kadar so se nahajali na kakem pomembnem položaju. Na Simahovem primeru so bili prikazani številni finančni škandali, ki so spremljali zahtevnejše javne gradnje, in raznovrstne intrige, s katerimi so verski in siceršnji zavezniki ali nasprotniki lahko kakemu uradniku pomagali ali pa mu delovanje tudi povsem onemogočili. Tovrstni sporni vplivi so bili v poznoantični rimski družbi nekaj povsem vsakdanjega, a jih danes v veliki meri ni več mogoče zaznati. Ravno tu se Simahova dela, zlasti njegova pisma in uradna poročila, izkažejo za zelo pomemben vir, ki omogoča preučevanje koruptivnih in tudi sicer za današnje razmere spornih praks rimske elite. Simah si je namreč dopisoval s tako rekoč vsemi pomembnimi pripadniki senatorskega stanu in vojaške elite v zahodni polovici cesarstva.

Ob koncu naj omenimo, da četudi je Simah v času, ko je bil mestni prefekt, postal v prvi vrsti žrtev svojih vplivnih nasprotnikov, nikakor ni mogoče reči, da tudi sam ni imel močnih zvez, ki jih je občasno uspešno uporabljal sebi v prid. Tako je namreč deloval ves poznoantični rimski sistem in Simah pri tem ni bil nobena izjema. Njegovo vodenje mestne prefekture je bilo resda neuspešno, vendar pa v celoti gledano njegova politična kariera in življenje kažeta, da je bil pravi mojster pri uporabi svojega vpliva. Omenimo naj le nekaj primerov. Ko je odstopil s položaja, je bil njegov vpliv sicer začasno oslabljen, na kar kaže dejstvo, da sta mu generala Rikomer in Bauto ob svojem konzulatu leta 385 »pozabila«⁹⁸ poslati običajno konzularno darilo, to pa je veljalo za izraz velikega nespoštovanja. A še istega leta je s pomočjo zvez na dvoru dovolj izboljšal svoj položaj, da je bil povabljen v Milano na praznovanje Valentinijanovega

⁹⁶ Pretekstat je umrl decembra 384 ali januarja 385. Zadnji zakon, ki je naslovljen na Simaha, je datiran na 28. 12. 384, njegov naslednik je prvič izpričan šele poleti 386. Tako se zdi, da je Simah odstopil v prvih mesecih leta 385. Cf. Seeck, *Symmachus*, lvi.

⁹⁷ Simahova uradna poročila so edini korpus tovrstnih uradnih dokumentov, ki se je ohranil iz celotne antike, in so zato neprecenljiv vir za preučevanje delovanja poznoantične mestne prefekture.

⁹⁸ *Ep.* 3.59, 3.61, 4.15.

konzulata januarja 386. Potem ko se je osramotil s panegirikom za uzurpatorja Magna Maksima (388), se je Simahu ponovno uspelo rešiti nemilosti, v katero je padel,⁹⁹ in hitro je bil povabljen na praznovanje vnovičnega Valentinijanovega konzulata leta 389; leta 391 pa je dosegel vrhunec svoje kariere in postal redni konzul. Med Evgenijevo uzurpacijo se politično ni izpostavljal in je tako kasneje pod Teodozijem ohranil vpliv na dvoru. Izkoristil ga je za pomoč svojemu zetu Nikomahu Flavijanu Mlajšemu, ki se je kot Evgenijev mestni prefekt politično kompromitiral, njegov položaj pa je še poslabšalo dejstvo, da je njegov oče Flavijan Starejši pod uzurpatorjem zasedel položaj pretorijanskega prefekta (po Teodozijevi zmagi v bitki pri Frigidu je sicer storil samomor).

V pozni antiki so ljudje pri velikaših s pomočjo svojih prijateljev in zvez lobirali za imenovanje na kak dobičkonosen položaj v rimski birokraciji, prizadevali so si za ugoden razplet sodnih sporov, v katere so bili zapleteni, za pomoč prijateljem ali klientom, lahko pa so tudi škodili svojim nasprotnikom in jim močno otežili življenje. V pričujočem prispevku je bil na podlagi Simahovih uradnih poročil in pisem prikazan manjši segment tovrstnega delovanja elite v 4. stoletju.

BIBLIOGRAFIJA

- Babić, Marek. »Reconstruction of three Bridges in the 4th Century Rome. Historical Perspective.« *Studia Antiqua et Archaeologica* 20 (2014): 249–269.
- Barrow, Reginald Haynes. *Prefect and Emperor: The Relations of Symmachus A.D. 384*. Oxford: Oxford University Press, 1973.
- Beard, Mary. »Ciceronian Correspondences: Making a Book out of Letters.« V: *Classics in Progress: Essays on Ancient Greece and Rome*, ur. T. P. Wiseman, 103–144. Oxford: Oxford University Press, 2002.
- Brown, Peter. *Through the Eye of a Needle: Wealth, the Fall of Rome, and the Making of Christianity in the West, 350-550 AD*. Princeton: Princeton University Press, 2012.
- Callu, Jean Pierre, izd. *Symmaque: Correspondance, Livres i-ii*. Zv. I. Pariz: Les belles lettres, 1972
- Callu, Jean Pierre, izd. *Symmaque: Correspondance, Livres iii-v*. Zv. II. Pariz: Les belles lettres, 1982
- Callu, Jean Pierre, izd. *Symmaque: Correspondance, Livres vi-viii*. Zv. III. Pariz: Les belles lettres, 1995
- Callu, Jean Pierre, izd. *Symmaque: Correspondance, Livres ix-x*. Zv. IV. Pariz: Les belles lettres, 2002
- Callu, Jean Pierre, izd. *Symmaque: Discours – Rapports*. Pariz: Les belles lettres, 2009
- Cameron, Alan. »The Antiquity of the Symmachi.« *Historia* 48, št. 4 (1999): 477–505.
- Cameron, Alan. »Gratian's Repudiation of the Pontifical Robe.« *The Journal of Roman Studies* 58, št. 1 in 2 (1968): 96–102.
- Cameron, Alan. *The Last Pagans of Rome*. Oxford: Oxford University Press, 2011.

⁹⁹ Za kazen so njegovo posest v Ostiji zasedli vojaki, ki so bili del pomorske ekspedicije Valentinijana II proti uzurpatorju. Cf. *Ep.* 6.72.

- Chastagnol, André. *Les Fastes de la Préfecture de Rome au Bas-Empire*. Pariz: Nouvelles éditions latines, 1962.
- Chastagnol, André. *La Préfecture Urbaine a Rome sous le Bas-Empire*. Pariz: Presses universitaires de France, 1960.
- Divjak, Johannes, in Wischmeyer, Wolfgang. *Das Kalendarnbuch von 354. Der Chronograph des Philocalus*. Dunaj: Holzhausen, 2014.
- Gibson, Roy. »On the Nature of Ancient Letter Collections.« *The Journal of Roman Studies* 102 (2012): 56–78.
- Hecht, Bettina. *Störnugen der Rechtslage in den Relationen des Symmachus*. Berlin: Dunker&Humblot, 2006.
- Jones, Arnold Hugh Martin, John Robert Martindale in John Morris. *The Prosopography of the Later Roman Empire I*. Cambridge: Cambridge University Press, 1971.
- Kelly, Christopher. *Ruling the Later Roman Empire*. Cambridge, Ma: Harvard University Press, 2004.
- Leonhardt, Jürgen. *Latin: Story of a World Language*. Cambridge, Ma: Harvard University Press, 2013.
- Mai, Angelo. »Commentarii praeuui pars ii. De Symmacho.« V: *Iuris ciuilis et Symmachi orationum partes. C. Iulii Victoris Ars rhetorica. L. Caecilii Minutiani Apuleii Fragmenta de orthographia. Praeponitur Prisca exhortatio ad Francorum regem*, ur. A. Mai. 1831.
- Matthews, John. »Symmachus and the *Magister Militum* Theodosius.« *Historia* 20, št. 1 (1971): 122–128.
- Matthews, John. »Symmachus and the Oriental Cults.« *The Journal of Roman Studies* 63 (1973): 175–195.
- Salzman, Michele Renee, in Michael Roberts. *The Letters of Symmachus: Book 1*. Atlanta: Society of Biblical Literature, 2011.
- Seeck, Otto, izd. Q. *Aurelii Symmachi quae supersunt*. Berlin: Societas aperiendis fontibus rerum Germanicarum medii aevi, 1883.
- Seeck, Otto. *Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft*, s. v. »Q. Aurelius Symmachus«. Zv. 7 (*Stoa-Symposion*). Stuttgart: Alfred Druckmüller Verlag, 1931.
- Sogno, Cristiana, Bradely K. Storin in Edward J. Watts. *Late Antique Letter Collections: A Critical Introduction and Reference Guide*. Oakland: California University Press, 2017.
- Sogno, Cristiana. »The Letter Collection of Quintus Aurelius Symmachus.« V: *Late Antique Letter Collections: A Critical Introduction and Reference Guide*, ur. Cristiana Sogno, Bradley K. Storin in Edward J. Watts, 175–190. Oakland: California University Press, 2017.
- Sogno, Cristiana. *Q. Aurelius Symmachus: A Political Biography*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 2006.
- Vera, Domenico. *Commento storico alle Relationes di Quinto Aurelio Simmaco*. Pisa: Giardini editori e stampatori, 1981.

IZVLEČEK

Korupcija in elite v pozni antiki: primer Kvinta Avrelija Simaha

V prispevku so predstavljene številne koruptivne in sporne prakse, s katerimi se je pri svojem delu kot mestni prefekt (384/5) srečal Kvint Avrelij Simah, eden vodilnih senatorjev poznega 4. stoletja. Te ponujajo vpogled v delovanje poznoantičnih interesnih omrežij, s pomočjo katerih so lahko posamezniki ali skupine vplivale na delo uslužbencev v cesarski administraciji in ga tudi uspešno onemogočali.

ABSTRACT

Corruption and Elites in Late Antiquity: The Case of Quintus Aurelius Symmachus

The paper presents the many corrupt or suspect practices encountered by Quintus Aurelius Symmachus, a prominent senator of the late 4th century, in his capacity as city prefect (384/5). These practices afford some insight into the functioning of Late Antique interest-based networks, which enabled individuals or groups to influence and hamper the work of the imperial administration.